

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної освіти та психології

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Професійна підготовка майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в
умовах інклюзивної дошкільної освіти

Виконала студентка групи СОМ-2(2)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Богуслав Людмила Анатоліївна
Керівник: Бочелюк В. Й.
Рецензент: Велитченко Л. К.
Нормоконтроль _____ Анна КІРІЛЛОВА

Запоріжжя
2022 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 107 с., 11 табл., 6 рис., 86 джерел.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх логопедів.

Предмет дослідження – педагогічні умови підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти.

Методи дослідження: Для розв'язання визначених завдань у роботі використано: теоретичні методи – аналіз наукових джерел із проблеми дослідження, аналіз педагогічної практики, що дало змогу визначити категоріальний апарат дослідження, уточнити сутність поняття «готовність майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти»; емпіричні методи – анкетування, спостереження, бесіда, тестування, експеримент: констатувальний етап – для визначення вихідного стану готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти; формувальний – для перевірки ефективності умов підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти; статистичні – методи математичної статистики для кількісного та якісного аналізу експериментальних даних, визначення достовірності отриманих результатів.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА, МАЙБУТНІ ЛОГОПЕДИ,
ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ІНКЛЮЗІЯ, ДОШКІЛЬНА ОСВІТА.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Демократичні перетворення, які відбуваються в Україні, зумовили зміну ставлення суспільства до осіб, які мають обмежені можливості здоров'я та призвели до розуміння необхідності їхньої соціалізації. В Україні словосполучення «інклюзивна освіта» почало активно використовуватися лише останні кілька років. Було адаптоване законодавство і перші зміни почали впроваджуватися на рівні загальноосвітніх шкіл.

Тому вкрай важливим є вдосконалення підготовки фахівців, які забезпечуватимуть упровадження інклюзивної дошкільної освіти. На сучасному етапі в системі вищої освіти здійснюється перегляд системи професійної підготовки логопедів. Щоб відповідати вимогам часу, сучасний логопед повинен не тільки мати базові знання та вміння, а й володіти інноваційними технологіями, мати здатність до інноваційної діяльності.

Виділення інноваційної спрямованості освіти як однієї із найважливіших проблем сучасної наукової думки і практики стало результатом реалізації тенденцій побудови інформаційного суспільства та усвідомлення ролі інноваційних процесів. Інноваційна діяльність в освіті, інтенсивний розвиток інноваційних процесів принципово змінюють систему професійної педагогічної підготовки фахівців.

До теперішнього часу накопичені результати досліджень науковців різних країн, що забезпечують певні наукові передумови для теоретичного осмислення як власне феномена готовності майбутніх фахівців, так і особливостей їхньої діяльності в умовах інклюзивної освіти. Визначені філософсько-методологічні аспекти інклюзивної освіти (М. Бегерова, С. Миронова). Здійснено порівняльний аналіз історичних і соціальних детермінантів розвитку інклюзивних процесів в системах освіти різних країн (І. Демченко, А. Кучай, А. Шевцов та ін.). Ґрунтовні наукові положення щодо

підготовки фахівців у контексті інклюзивного та корекційного педагогічного профілю розкриті у працях В. Засенка, І. Кузави, Є. Синьової, С. Цимбал-Слатвінської та ін.

За останні десятиліття інноваційні процеси в освіті стали об'єктом дослідження багатьох науковців. Необхідність запровадження інноваційних змін в сучасній українській освіті відображено в наукових працях В. Андрущенко, С. Гончаренка, М. Євтуха, О. Коберника, В. Чайки та ін.

Водночас, аналіз теоретичних джерел показав, що проблема підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти в спеціальному педагогічному дослідженні не вивчалася.

Аналіз освітньої практики дозволяє виявити *суперечності* у підготовці майбутніх логопедів, зокрема, між:

- потребою освітньої практики в кваліфікованих фахівцях, що володіють високим рівнем готовності до інноваційної діяльності і традиційним змістом професійної підготовки майбутніх логопедів;

- прагненням майбутніх логопедів реалізувати свій творчий потенціал і неготовністю до здійснення інноваційної діяльності;

- змістом підготовки майбутніх логопедів до професійної діяльності і динамічністю зміни структури дошкільної та спеціальної освіти, варіативністю та альтернативністю освітніх програм;

- необхідністю оновлення змісту освіти у ЗВО та відсутністю обґрунтованих і експериментально перевірених педагогічних умов забезпечення якості професійної підготовки майбутніх логопедів.

Отже, актуальність проблеми, визначена зазначеними суперечностями, вимогами сьогодення щодо вдосконалення підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти і недостатня розробленість означеної проблеми у теорії та практиці зумовили вибір теми дослідження – «Професійна підготовка майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти».

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх логопедів.

Предмет дослідження – педагогічні умови підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти.

Відповідно до мети визначено такі завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан розробленості проблеми у психолого-педагогічній літературі, розкрити зміст і уточнити сутність ключових понять дослідження;

2. Розкрити особливості інноваційної діяльності логопедів в умовах інклюзивної дошкільної освіти;

3. Уточнити критерії, показники та охарактеризувати рівні готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти;

4. Розробити та апробувати модель та психолого-педагогічні умови підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти.

Методи дослідження. Для розв'язання визначених завдань у роботі використано: теоретичні методи – аналіз наукових джерел із проблеми дослідження, аналіз педагогічної практики, що дало змогу визначити категоріальний апарат дослідження, уточнити сутність поняття «готовність майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти»; емпіричні методи – анкетування, спостереження, бесіда, тестування, експеримент: констатувальний етап – для визначення вихідного стану готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти; формувальний – для перевірки ефективності умов підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти; статистичні – методи математичної статистики для кількісного та якісного аналізу експериментальних даних, визначення достовірності отриманих результатів.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалася на базі Комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради. У дослідженні взяли участь 60 студентів (2–4 курсів).

Практичне значення одержаних результатів полягає у запропонованих психолого-педагогічних умовах підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (86 найменувань), додатків. Загальний обсяг роботи становить 107 сторінок, з них 80 сторінок – основний текст.

ВИСНОВКИ

За підсумками нашого дослідження ми дійшли до наступних висновків:

1. Проаналізовано стан розробленості проблеми у психолого-педагогічній літературі, розкрито зміст і уточнено сутність ключових понять дослідження.

Доведено, що інноваційні тенденції в освіті стали важливою проблемою сучасної наукової думки і практики, оскільки підвищують вимоги до методичної культури майбутніх фахівців, що виражаються в перебудові традиційного та освоєнні нового змісту програмного матеріалу, адаптації і трансформації методичних нововведень. Залучення до масових закладів освіти дітей з особливими потребами вимагає від усіх учасників цього процесу певного перегляду основи традиційних поглядів щодо мети, функцій, організації роботи закладу і, водночас, розробки інноваційних методів навчання таких дітей.

Встановлено, що інклюзивна освіта – це процес забезпечення рівних прав на одержання освітніх послуг дітьми дошкільного віку з різним рівнем психофізичного розвитку за місцем проживання у сприятливих спеціальних умовах закладу дошкільної освіти (організаційне, матеріально-технічне, програмно-методичне і кадрове забезпечення корекційного процесу).

Інноваційна діяльність уточнена як цілеспрямований, систематизований комплекс упровадження нових методів, інструментів та прийомів, які володіють підвищеною ефективністю та є кінцевим результатом інтелектуальної діяльності педагога.

Доведено, що інноваційна діяльність логопедів є одним із видів їх професійної діяльності, яку орієнтовано на оновлення та удосконалення корекційного процесу через створення, експериментальну перевірку і впровадження інновацій.

Готовність майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти визначаємо як результат та мету професійної підготовки у ЗВО, що включає сукупність знань про особливості розвитку дітей з мовленнєвими порушеннями, володіння інноваційними технологіями, способами і прийомами роботи з цими дітьми в умовах інклюзивної освіти, а також сформованість моральних, мотиваційних та вольових якостей.

2. Розкрито особливості інноваційної діяльності логопедів в умовах інклюзивної дошкільної освіти.

З'ясовано, що умови інклюзивної дошкільної освіти – це нормативно-правове забезпечення, діяльність громадських організацій та фондів, засоби масової інформації, наявність доступної мережі, безбар'єрна архітектурна доступність, матеріально-технічне та програмно-методичне забезпечення, психолого-педагогічний та корекційний супровід цього процесу.

На основі проведеного аналізу наукових досліджень визначено фундаментальні функції професійної діяльності логопеда в сучасних умовах інклюзії в закладах дошкільної освіти: діагностична; корекційна; навчальна; виховна; дослідницько-інноваційна.

Інноваційна діяльність логопедів в умовах інклюзивної дошкільної освіти передбачає використання таких логопедичних технологій, як: психокорекційні (арт-терапія, ізотерапія, казкотерапія, хромотерапія); здоров'язберезувальні (кріотерапія, «Су-джок»-терапія); інформаційно-комунікаційні; традиційні логопедичні технології з використанням нововведень (логопедичний масаж, дихальні гімнастики).

Встановлено, що традиційна система фахової підготовки майбутніх логопедів до професійної діяльності спрямована, насамперед, на формування у них професійної компетентності у сфері розвитку та навчання дітей з різними порушеннями мовлення в умовах інклюзивної дошкільної освіти. Проте, сучасні запити суспільства на підготовку фахівців у галузі спеціальної освіти для ефективної роботи в закладах дошкільної освіти з інклюзивною

формою навчання та здійснення інноваційної діяльності, не реалізуються повною мірою у системі вищої педагогічної освіти.

3. Уточнено критерії, показники та охарактеризовано рівні готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти.

Розроблено критерії – мотиваційно-ціннісний, когнітивно-діяльнісний та рефлексивно-оцінювальний і показники, які в сукупності дозволяють виявити рівень готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти, яка є особистісним утворенням, що опосередковує залежність між ефективністю інноваційної діяльності логопеда і його спрямованістю на вдосконалення свого професійного рівня.

На основі вивчених компонентів охарактеризовано три рівні: високий (інноваційний), середній (репродуктивний), низький (адаптивний) готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

Порівняння результатів готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти ЕГ та КГ за рівнями на констатувальному етапі дає підстави стверджувати про ідентичність вихідних показників педагогічного експерименту. Кількісні та якісні результати дослідження свідчать, що в ЕГ середній рівень готовності демонструють 40,5% студентів, низький рівень – 21,5%, високий рівень – 38,0%. У КГ середній рівень мають 41,0% студент, низький – 21,5%, високий – 37,5%.

4. На основі аналізу теоретичних досліджень, отриманих даних про сутність і структуру готовності студентів до інноваційної діяльності, діагностики її рівнів під час констатувального етапу експерименту, розроблено модель підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти, яка охоплює такі блоки: методологічно-цільовий (мета, завдання, підходи, принципи); змістово-процесуальний (основні напрями діяльності, етапи, форми, методи); оцінно-результативний (критерії, рівні, результат). Обов'язковим елементом моделі є

системотвірні зв'язки, які сприяють взаємодії елементів і утворення єдиного цілого.

Теоретичною та методологічною основою для розроблення моделі підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти стало використання системного, компетентнісного, особистісно-орієнтованого та діяльнісного підходів, тому що вони найбільш відповідають цілям та завданням дослідження.

Апробація моделі здійснювалася через реалізацію психолого-педагогічних умов підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти: ресурсне та навчально-методичне забезпечення процесу підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти; розвиток позитивної мотивації до набуття практичного досвіду інноваційної діяльності; використання інноваційних форм і методів організації інклюзивної освіти та способів взаємодії всіх суб'єктів цього процесу.

Ресурсне та науково-методичне забезпечення процесу підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти реалізується завдяки орієнтації змістових можливостей викладання навчальних дисциплін на позиціонування ідей інклюзії.

Розвиток позитивної мотивації до набуття практичного досвіду інноваційної діяльності відбувається завдяки створенню емоційно насиченого освітнього середовища як характеристики освітнього простору закладу вищої освіти, спрямованого на стимуляцію прийняття майбутніми логопедами всіх суб'єктів інклюзивної освіти, а також на ефективну комунікацію з ними.

Використання інноваційних форм і методів організації інклюзивної освіти та способів взаємодії всіх суб'єктів цього процесу передбачає інтеграцію теоретичних, методологічних, психолого-педагогічних і спеціальних знань у процесі вивчення навчальних дисциплін. Реалізація цієї умови забезпечує трансляцію ідей інклюзивної освіти та формування готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності під час розгляду

окремих питань теорії та практики інклюзивних процесів у змісті інших дисциплін навчального плану.

Результати та кількісно-якісний аналіз проведеного експерименту підтвердили ефективність і доцільність апробації моделі та реалізації педагогічних умов підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти.